

понаднормового виробництва, а також перевиконання соціалістичних планів. Значна увага приділялася поширенню інформації про радянську освіту, культуру, медицину, дозвілля.

Список використаних джерел

1. Білас І. Г. Репресивно-каральна система в Україні. 1917–1953: Суспільно-політичний та історико-правовий аналіз. Документи і матеріали. У 2 кн. / І. Г. Білас. – К.: Либідь – Військо України, 1994. – Кн. 2. – 688 с. 2. Бажан О. Г. Радянська західних областей України в другій половині 1940-х – початку 1950-х рр.: наслідки у національно-культурній сфері / О. Г. Бажан // Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика: 36. ст. на пошану професора П. П. Гудзенка. – Вип.12. – К., 2007. – С. 340–356. 3. Ярош Б. О. Тоталітарний режим на західноукраїнських землях. 30 – 50-ті роки ХХ ст. (історико-політологічний аспект) / Б. О. Ярош. – Луцьк: Надстир'я, 1995. – 176 с. 4. Левицька О. Методи радянської Західної України / О. Левицька // Схід. – № 7. – Режим доступу: http://www.experts.in.ua/baza/analitic/index.php?ELEMENT_ID=35387. 5. Історія Української РСР. У 8 т., 10 кн. / [Гол. ред. А. Г. Шевелєв]. – К.: "Наукова думка", 1977. 6. Держархів Львівської обл., ф. Р-3, оп. 1, спр. 215, 147 арк. 7. Там само, спр. 200, 151 арк. 8. Там само, спр. 575, 203 арк. 9. Там само, оп. 2, спр. 253, 71 арк. 10. Держархів Чернівецької обл., ф. Р-2162, оп. 1, спр. 51, 26 арк. 11. Держархів Львівської обл., ф. Р-3, оп. 1, спр. 576, 68 арк. 12. Там само, оп. 2, спр. 107, 68 арк. 13. Там само, ф. Р-1357, оп. 1, спр. 18, 200 арк. 14. Там само, спр. 17, 152 арк. 15. Там само, спр. 18, 200 арк. 16. Там само, ф. Р-3, оп. 1, спр. 473, 61 арк. 17. Там само, оп. 2, спр. 254, 195 арк.

Юлія Левина

ИНФОРМАЦИОННОЕ СОПРОВОЖДЕНИЕ ПРОЦЕССОВ СОВЕТИЗАЦИИ ЗАПАДНЫХ ОБЛАСТЕЙ УССР В ПЕРВЫЕ ПОСЛЕВОЕННЫЕ ГОДЫ (НА ПРИМЕРЕ ЛЬВОВСКОЙ ОБЛАСТИ)

В статье осуществлена попытка раскрыть направления информационных процессов, которые сопровождали советизацию западных областей УССР в первые послевоенные годы. На основе архивных источников и сообщений средств массовой информации определены методы, формы и степень влияния советской власти с целью привлечения на свою сторону местного населения, а также выделены особенности советского информационного влияния именно в западном регионе Украины. Отмечена важность информационного фактора в процессе становления новой власти.

Ключевые слова: информационное влияние, советизация, периодика, радиовещание, западные области УССР.

Yulia Levina

INFORMATION ESCORT THE SOVIET UNION PROCESSES OF THE WESTERN REGIONS UKSSR IN THE FIRST PART OF POST WAR YEARS (E.G. LVIV REGION)

In the article it has been done an attempt to show the ways of information processes, that have been escorted by the Soviet Union (Radianizatsia) on the western regions of UkSSR in the first part post war years. The basic archival resources and Mass Media reports have showed methods, forms and influence degree of the Soviet Union power with the aim of involvement to the inhabitants on its side and it has distinguished feature sof Soviet infirmation influence in the western Ukrainian regions. It has been accented an importance of the information factor in the porocess formation of new power.

Key words: infirmation influence, Soviet Union, periodic press, the western regions of UkSSR.

УДК 37:93(447)

Руслан Котенко

РАДЯНСЬКИЙ ЕКСПЕДИЦІЙНИЙ РУХ ЯК ЗАСІБ ІДЕЙНО-ПОЛІТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ЗРОСТАЮЧОГО ПОКОЛІННЯ У 1970–1980-ТІ РР.) (НА ПРИКЛАДІ ПРИКАРПАТТЯ)

У статті з'ясовано зміст, форми, методи, інституційні основи розгортання масового експедиційного руху в УРСР. Визначено на прикладі Прикарпаття неоднозначний вплив туристично-краєзнавчої діяльності на формування підростаючого покоління. З одного боку, експедиційний рух розв'язував важливі ідеологічні завдання, з іншого боку, мав і корисні пізнавальні, оздоровчі завдання, формував знання і навички пошуково-краєзнавчої роботи, запобігав поширенню антисоціальних явищ, поглиблював інтерес до минулого і сьогодення рідного краю, утверджував здоровий активний спосіб життя.

Ключові слова: радянська доба, експедиційний рух, туристично-краєзнавча діяльність, Прикарпаття, ідеологія.

Безпрецедентний період в історії української туристично-екскурсійної діяльності становлять 70–80-і роки ХХ ст., коли за умов авторитарного політичного режиму, "закритого" суспільства, ідеологічного диктату вона пережила справжній бум, зумовлений низкою об'єктивних і суб'єктивних чинників. Її невід'ємним складником став масовий експедиційний рух, що перетворився на потужний чинник ідейно-політичного виховання молоді.

В історіографії побутують різні, діаметрально-протилежні оцінки цього явища – від його ідеалізації за радянського періоду – до вкрай упередженого трактування сучасними науковцями. Така ситуація зумовлює потребу переосмислення цього феномену з позицій історизму задля визначення його сутності й неоднозначного впливу на формування зростаючого покоління.

Молодіжний експедиційний рух вивчався радянськими й окремими сучасними українськими науковцями передусім у масштабах УРСР та СРСР (Б. Ємельянов, В. Зінченко, А. Короткова, О. Костюкова, О. Малиновська, Л. Воронкова, В. Касаткін, В. Квартальнов, С. Попович, Т. Сокол, В. Федорченко та ін.). Однак на регіональному рівні, зокрема, у межах Прикарпаття, ця проблема фактично не досліджувалася сучасними науковцями, хоча саме у такому ракурсі – на "мікрорівні" – увиразнюються її важливі змістовні характеристики.

Мета статті полягає у з'ясуванні змісту, форм, методів, інституційної основи розгортання масового експедиційного руху в УРСР та визначення на прикладі Прикарпаття його неоднозначного впливу на молодь.

Творче переосмислення цього досвіду актуалізує його використання в розвитку сучасного туристично-екскурсійного руху. Експедиційний рух зародився в СРСР на межі 1960–1970-х рр. і за два наступних десятиріччя переріс у тотальну форму виховання дітей і юнацтва на ідеалах радянської історії та пропаганди "досягнень і переваг" соціалістичного способу життя. Масові патріотичні рухи, як складник туристично-екскурсійної діяльності на практиці, виявилися найбільш зарегламентованими й заідеологізованими. Йдеться передусім про всесоюзний похід комсомольців та молоді місцями революційної, бойової і трудової слави партії і радянського народу та його складник – Всесоюзна туристична експедиція радянської молоді "Моя Батьківщина – СРСР". За керівництва компартійних органів до їх організації і проведення залучалася урядово-адміністративна управлінська вертикаль та мережа масових напівдержавних громадських об'єднань – від Міністерств освіти і культури СРСР – до ВЦРПС, ВЛКСМ, Добровільного товариства сприяння армії (далі – ДТСААФ), авіації і флоту, радянського комітету ветеранів війни, товариства "Знання", Українського товариства охорони пам'яток історії та культури (далі – УТОPIK) тощо. Поступово вони переросли у тривалі ідеологічно-виховні кампанії, де представники молоді та старшої ветеранської генерації через різні контакти та численні апробовані на практиці форми і методи патріотично-виховної діяльності мали кристалізувати ідеали й переконання, що відповідали радянській ідеології.

Гене́за всесоюзного походу пов'язана із підготовкою до відзначення 20-ї річниці перемоги радянського народу над німецьким фашизмом, коли навесні 1965 р. на заклик (за вказівкою) компартійного керівництва почали повсюдно формувати загони комсомольців і піонерів, які відправлялися у походи місцями, де точилися бої під час Другої світової війни. Сигналом до об'єднання цього масово-патріотичного руху "знизу" стало вміщене у "Комсомольській правді" за 1 червня 1965 р. звернення ЦК ВЛКСМ про надання йому єдиного централізовано-координаційного характеру, що мало стимулювати його подальше розгортання під назвою "Всесоюзний туристичний похід молоді по місцях бойової слави радянського народу". Майже одночасно ЦК ВЛКСМ ухвалив спеціальну постанову з "рекомендаціями" республіканським і місцевим організаціям та профспілковим радам з туризму і екскурсій залучати на час літніх відпусток і шкільних канікул та у вихідні дні широкі верстви робітників, колгоспників, студентів і учнівської молоді до участі в туристичних експедиціях, подорожах і походах місцями боїв радянських вояків і партизанів [1, с. 160–161]. У вересні 1965 р. в Брестській фортеці провели всесоюзний зліт кращих туристичних груп та, оголосивши про завершення "першого етапу" акції, вирішили її продовжувати далі [2, с. 188].

Всесоюзний похід тривав до 1987 р., кожен наступний рік оголошувався його черговим "етапом" з новими гаслами й акцентами. Упродовж 12 етапів він зазнав певних змін: з назви зникло слово "туристичний" (фактично ще 1966 р. – примітка автора), яке буцімто "применшувало" його ідейно-політичний статус; розширилися тематико-хронологічні межі, що стали охоплювати не лише "бойові", а й "революційні" і "трудові" традиції, демонструючи спадковість поколінь; розширився арсенал форм і методів діяльності (пошук місць загибелі й поховань, впорядкування могил воїнів, створення музеїв, "куточків" бойової (революційної, трудової) слави, конкурси робітничих професій, книги-естафети тощо), що перетворювало його на всеохоплюючу комплексну форму комуністичного виховання. Отож до всесоюзного походу стали зарахувати мало не кожну ідейно-виховну ініціативу, що супроводжувалася подорожами. Врешті-решт, після "відокремлення" від

нього "робітничо-селянської маси", він перетворився на молодіжний масово-патріотичний рух, що включав лише ветеранську громадськість як наставників і "живий приклад" для наслідування.

Дублюючи зміст і завдання всесоюзного походу, одночасно із ним розгорталася всесоюзна туристична експедиція "Моя Батьківщина – СРСР". Початок цієї нової ідеологічно-виховної за суттю і змістом кампанії оголосила постанова ЦК ЛКСМУ від 11 грудня 1972 р., яка стала гідною реакцією на заклик ЦК КПРС масштабно відзначити 50-у річницю створення СРСР. Формально такий "дубляж" усувало положення "Про туристичну експедицію радянської молоді "Моя батьківщина – СРСР", згідно з яким, вона оголошувалася складником всесоюзного походу та мала сприяти пізнанню юнаками й дівчатами радянської історії і сьогодення країни Рад. Ця чергова масова кампанія виявилася ще більш заполітизованою, позаяк в абстрактне поняття "комуністичне виховання" вкладалися конкретні завдання: формування радянського патріотизму, пролетарського інтернаціоналізму, вивчення життєдіяльності В. Леніна та керівної ролі КПРС та її вірного помічника ВЛКСМ у здійсненні докорінних соціально-економічних перетворень та формуванні нового суспільного устрою [1, с. 260–261]. Із цього часу плекання культу В. Ульянова-Леніна стає стрижнем туристично-екскурсійної роботи поміж зростаючим поколінням.

Одним із мотивів ініціювання експедиції "Моя Батьківщина – СРСР" стало намагання пожвавити акцію всесоюзного походу, надавши їй ціліснішої ідейно-політичної скерованості. Про це свідчать зміст і системність її розгортання. Стартувавши у грудні 1972 р., вона мала тривати – до 1987 р., а кожен черговий етап присвячувався ключовим подіям радянської історії: перший: 1972–1975 рр. – 50-й річниці утворення СРСР та 50-річчю присвоєння комсомолу і піонерській організації імені В. Леніна; другий: 1975–1978 рр. – XXV з'їзду КПРС та 60-річчю Жовтневої революції; третій: 1978–1980 рр. – 60-річчю ВЛКСМ і 110-й річниці народження В. Леніна; четвертий: 1980–1984 рр. – XXVI з'їзду КПРС і 60-річчю всесоюзної піонерської організації; п'ятий – оголосили 1984 р. і він присвячувався 40-річчю перемоги у Великій Вітчизняній війні [3, с. 4–6; 4, с. 3–8].

Була вибудована організаційно-керівна вертикаль із проведення експедиції "Моя Батьківщина – СРСР": під керівництвом ЦК ВЛКСМ і його місцевих комітетів вона впроваджувалася за участі піонерської організації, профспілкових рад з туризму та екскурсій, дитячих екскурсійних станцій системи Міністерства освіти та інших державних і громадських інституцій. Їх представники входили до секцій з керівництва експедицією, що функціонували при штабах всесоюзного походу.

На Івано-Франківщині безпосереднє керівництво експедицією "Моя Батьківщина – СРСР" здійснювали обласні, міські, районні секції при штабах всесоюзного походу, до складу яких входили представники комітетів комсомолу, бюро міжнародного молодіжного туризму "Супутник", обласна рада з туризму та екскурсій (далі – ОРТЕ), УТОПІК, товариства "Знання", редакцій обласного радіо та газети "Комсомольський прапор" інші. Краєни активно включилися у другий етап її проведення, у квітні 1976 р. ці інституції ухвалили спільну постанову, у якій визначали функції координаторів акції, окреслили план її реалізації. Розгорнули організаційно-пропагандистську роботу із роз'яснення завдань експедиції у засобах масової інформації та у молодіжних колективах [5, арк. 2–3].

Мета, завдання, форми, склад учасників, підведення підсумків, нагородження переможців та інші аспекти, пов'язані з проведенням експедиції, описувалися у "типовому положенні" [6], яке кількаразово змінювалося й доповнювалося. На основі його рекомендацій розроблялися тематичні маршрути Івано-Франківщиною. Аналіз їх змісту показує, що акція носила передусім ідейно-пропагандистський характер, хоча мала і певне культурно-пізнавальне значення. Пріоритетним оголошувалися маршрути "Пам'ятні ленінські місця" та "Дорогою Великого Жовтня", які передбачали відвідини близько 100 пам'ятників вождів та 40 пам'ятників, обелісків меморіальних знаків і музеїв революційної слави на Прикарпатті. "Найпопулярнішим" в області вважався маршрут "Ніхто не забутий, ніщо не забуто", основу якого становили місця, пов'язані з партизанським рейдом С. Ковпака та відвідини 640 пам'ятників і 53 музеїв бойової слави. Маршрути "Ордени Батьківщини на прапорах комсомолу" та "Вітчизні вірні сини" охоплювали, відповідно, пам'ятні знаки діячам революційного і комуністичного руху та громадським діячам, художникам, передовикам виробництва. Більш реальний інтерес для юнацтва становили маршрути "Будні великих будов", що пролягали через промислові об'єкти та особливо "Пам'ятки історії, архітектури та природи", цей маршрут охоплював 12 державних заповідників, 15 пам'яток республіканського значення і 85 пам'яток природи [3].

Будучи системною цілеспрямованою акцією, експедиція "Моя Батьківщина – СРСР" охопила усі регіони України та передбачала почергове відвідування обласних, відтак республіканських і всесоюзних маршрутів. Отож, вона розгорталася за трьома, умовно кажучи, "туристично-екскурсійними потоками". Перший – "внутрішній" – передбачав мандрівки молоді Івано-Франківщини теренами своєї області. Кількість учасників зросла з 20 тис. у 1976 р. – до 27 тис. у 1986 р. [3, с. 4; 5, арк. 2–3]. Розширювалася географія другого "потoku", що скеровував молодь краю на республіканські та всесоюзні маршрути. Лише 1975 р., коли він сягнув чи не найвищого

рівня, близько 7 тис. її представників у рамках експедиції відвідали Київ, Москву, Ленінград, Львів, Одесу, Севастополь, Миколаїв, Чернівці, Вільнюс, Брест, Тернопіль, Хмельницький, Харків, Волгоград, Запоріжжя та інші міста СРСР [5, арк. 4–5; 7, арк. 3]. На той же час припадає бум третього "потoku": упродовж 1976 р. область прийняла 11,2 тис. туристів із десяти областей України, а також із Брестської, Тамбовської, Уральської, Джамбульської, Кустанайської, Кизил-Ординської та інших областей і країв РРФСР, Білоруської і Казахської РСР, перевиконавши таким чином планові показники на 31 % [5, арк. 4–5]. Вірогідно, що йдеться про реальність цих показників, адже скерування кожної особи на маршрут відповідним чином фіксувалося та оплачувалося. Саме відсутність коштів став однією із основних причин скорочення обсягів туристичних потоків з кінця 1970-х рр.

Активно пропагувався кращий досвід проведення експедиції навчальними закладами, трудовими колективами промислових підприємств та окремими ентузіастами цієї справи [3, с. 6–15]. Широковідомим у республіці стала робота з її проведення у домобудівному комбінаті "Івано-Франківськпромбуд", де учасником акції був кожен третій молодий працівник, а 150 з них, нагородили бронзовими значками експедиції. Тут склалася практика, коли у вихідні дні юнаки й дівчата, які переважно мешкали в гуртожитку, вирушали на екскурсії за маршрутами експедиції на автобусах, наданих бюро "Супутник" чи підприємством [3, с. 7].

Проведення всесоюзного походу та експедиції "Моя Батьківщина – СРСР" на Івано-Франківщині відповідало загальносоюзним і республіканським тенденціям з тією особливістю, що їх активність почала стрімко зростати із середини 1970-х рр. Свого апогею вони сягнули у 1984–1985 рр., коли відзначали 40-і роковини спершу вигнання німецьких загарбників з України і Прикарпаття, відтак перемоги СРСР. Через заформалізованість та заідеологізованість цих кампаній подекуди важко визначити їх реальні показники, але вони істотно активізували туристично-краєзнавчу діяльність. Згідно з офіційними даними, у 1984 р. близько 200 тис. туристів області взяли участь у походах місцями революційної, бойової, трудової слави, більшість із них проходили маршрутом Карпатського рейду С. Ковпака та місцями, де точилися бої. Популяризувалися піші, велосипедні, лижні походи місцями бойових дій радянських військових підрозділів, що воювали в окремих місцевостях. Найвідомішим серед них став маршрут 155-ої Станіславської стрілецької дивізії, яка вела бої на Рогатинщині [8, арк. 3].

У традиційному для радянської доби дусі активізувалася кампанія із розвитку клубної діяльності, коли у наказному порядку реанімовувалися старі та створювалися нові самодіяльні об'єднання. Офіційні звіти фіксують існування у 1984 р. 4 тис. експедиційних загони із 82,5 тис. учнів та близько 650 туристично-краєзнавчих гуртків і секцій при шкільних і позашкільних закладах із 13 тис. членами. Упродовж року вони зібрали спогади у близько 12 тис. ветеранів війни. Така робота стимулювала поповнення діючих і виникнення нових самодіяльних музеїв бойової і трудової слави, чисельність яких зросла до 134. Окрім них, існували 204 ленінські кімнати. Активну діяльність у цьому напрямі проводили туристичні клуби Калуша й Коломиї, обласна станція юних туристів та інші організації області [8, арк. 5; 9, арк. 3; 10, арк. 1].

Найбільш масовим і помпезним став обласний зліт туристів, присвячений 40-річчю звільнення України від німецьких загарбників і Дню Конституції, хоча, слід визнати, учасники демонстрували реальні знання, уміння, навички з туристично-краєзнавчої діяльності. Його проведенню 5–7 жовтня 1984 р. на турбазі "Гуцульщина" у Яремче передувала значна організаційно-підготовча робота, що здійснювалася керівництвом обкому комсомолу та ОРТЕ. Численні глядачі спостерігали за змаганнями 22 районних, міських і клубних команд із 270 учасниками із техніки пішохідного, гірського, велосипедного туризму. До програм змагань також входили конкурси на найкращі туристичні маршрути, туристичну світлину, пісню тощо [8, арк. 1–5].

Прикметно, що дані звітів за 1984–1985 рр. про відзначення згаданих ювілеїв фактично дублюються, що також засвідчує формалізм пов'язаної з ними роботи. Втім, були й реальні цікаві акції. Так, 1985 р. позначився масовими сходженнями молоді Калушини, Рожнятівщини, Рогатинщини на найвищі вершини українських Карпат – Говерлу, Ґрофу, Сивулю та ін. Під час влаштованого у вересні "тижня туризму" понад 2,5 тис. учнів шкіл і середніх спеціальних навчальних закладів та молодих робітників здійснили сходження на Маковицю і Хом'як [8, арк. 5].

Про роль і місце Івано-Франківщини у проведенні експедиції "Моя Батьківщина – СРСР" у масштабах УРСР свідчать такі дані. З визначених українською республіканською РТЕ наприкінці 1970-х рр. 2486 тематичних маршрутів для проведення екскурсій і походів, теренами області проходили 67, що становило 2,7 % від їх загальної кількості. Частка молодих прикарпатців з-поміж її учасників за цей час становила близько 1 % (відповідно 20 тис. і близько 2 млн.), а з 15 тис. срібних значків за участь в акції краянам вручили лише 550 (близько 3,5 %) [11–13]. Такі дані загалом відповідали питомій вазі області у структурі народонаселення республіки, але не віддзеркалювали значущість Прикарпаття в її рекреаційно-туристичному комплексі. Це черговий раз засвідчувало,

що всесоюзний похід та експедиція "Моя Батьківщина – СРСР" мали передусім ідейно-політичні завдання, хоча варто визнати і пізнавально-виховне значення, на якому, до слова, акцентують чимало сучасних дослідників (В. Бугрій, В. Зінченко).

Таким чином, туристично-екскурсійним за формою та ідейно-політичним за змістом кампаніям важко дати однозначну оцінку. З одного боку, вони насамперед розв'язували важливі ідеологічні завдання з формування відданості радянському режимові та переконань у перевагах і цінностях соціалістичного способу життя, утверджували радянську модель інтернаціоналізму, що нівелювала національні відмінності й нав'язувала русифікацію народів СРСР. З іншого боку, ці кампанії розв'язували й корисні пізнавальні, оздоровчі завдання, формували знання і навички пошуково-краєзнавчої роботи, запобігали поширенню антисоціальних явищ, сприяли засвоєнню молоддю основ туристичних знань і умінь, поглиблювали інтерес до минулого і сьогодення рідного краю, утверджували здоровий активний спосіб життя.

У ході експедиції, молодь Прикарпаття отримала можливість ознайомитися із виробничими технологіями кращих промислових підприємств і агрогосподарств області та прилучитися до її культурно-історичної спадщини – середньовічних замків, пам'яток архітектури XVII–XVIII ст., культових споруд, зокрема й таких унікальних, як озокеритові шахти, скелі Довбуша та багатьох інших, що належать до важливих культурних цінностей українського народу.

Відтак відвідування різних областей України і радянських республік сприяло розширенню світогляду та формуванню в юнацтва знань, умінь і навичок з туристично-екскурсійної роботи. Гадаємо, такий досвід буде корисним для розвитку сучасного молодіжного туризму, який, попри комерційний та рекреаційно-розважальний складники, мав би виконувати функції національно-патріотичного виховання молоді. Подальшого дослідження потребує неупереджене вивчення молодіжно-експедиційного руху за радянської доби в масштабах усієї України.

Список використаних джерел

1. Документи ЦК ВЛКСМ. 1972. – М.: Молод. гвардия, 1973. – 304 с.
2. Устименко Л. М. Історія туризму: Навчальний посібник. – 2-е вид., перероб. і допов. / Л. М. Устименко, І. Ю. Афанасьєв. – К.: Альтерпрес, 2008. – 354 с.
3. Маршрутами слави Прикарпаття: путівник по маршрутах Всесоюзної експедиції "Моя Батьківщина – СРСР" у Иван-Франківській області. – Ужгород: Карпати, 1987. – 151 с.
4. Моя Родина – СССР. Маршрутная книжка / [Отв. за вып. Г. Ф. Науменко, В. К. Федорченко]. – К., 1975. – 72 с.
5. Держархів Івано-Франківської обл., ф. 40, оп. 1, спр. 1102, 126 арк.
6. Положение о туристической экспедиции советской молодежи "Моя Родина – СССР" // Официальные документы по самостоятельному туризму / ВЦСПС, Центр. совет по туризму и экскурсиям. – М.: Центр. рекл.-инф. бюро "Турист", 1979. – С. 7–17.
7. Держархів Івано-Франківської обл., ф. 40, оп. 1, спр. 1103, 6 арк.
8. Держархів Івано-Франківської обл., ф. Р-2162, оп. 1, спр. 323, 6 арк.
9. Держархів Івано-Франківської обл., ф. Р-2162, оп. 1, спр. 1724, 48 арк.
10. Держархів Івано-Франківської обл., ф. Р-2162, оп. 1, спр. 1762, 70 арк.
11. Моя Родина – СССР. Путеводитель (По всесоюзным тематическим маршрутам туристской экспедиции советской молодежи) / [Авт.-сост. В. А. Галицкий, Ф. В. Залманов]. – М.: Молод. гвардия, 1978. – Вып. 1. – 159 с.
12. Моя Родина – СССР. Путеводитель (По всесоюзным тематическим маршрутам туристской экспедиции советской молодежи). – М.: Молод. гвардия, 1980. – Вып. 3. – 92 с.
13. Моя Родина – СССР. Путеводитель по историко-экскурсионным объектам Всесоюзной туристской экспедиции советской молодежи "Моя Родина – СССР", расположенным на территории Украинской ССР / [Авт.-сост. А. М. Емченко]. – К.: Молодь, 1975. – 124 с.

Руслан Котенко

СОВЕТСКОЕ ЭКСПЕДИЦИОННОЕ ДВИЖЕНИЕ КАК СРЕДСТВО ИДЕЙНО-ПОЛИТИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ ПОДРАСТАЮЩЕГО ПОКОЛЕНИЯ В 1970–1980 ГГ. (НА ПРИМЕРЕ ПРИКАРПАТЬЯ)

В статье исследованы содержание, формы, методы, институциональные основы развертывания массового экспедиционного движения в УССР. Определено на примере Прикарпатья неоднозначное влияние туристско-краеведческой деятельности на формирование подрастающего поколения. С одной стороны, экспедиционный движение решало важные идеологические задачи, с другой стороны, ставило и полезные познавательные, оздоровительные задачи, формировало знания и навыки поисково-краеведческой работы, предотвращало распространение антисоциальных явлений, углубляло интерес к прошлому и настоящему родного края, утверждало здоровый активный образ жизни.

Ключевые слова: советская эпоха, экспедиционное движение, туристско-краеведческая деятельность, Прикарпатье, идеология.

Ruslan Kotenko**SOVIET EXPEDITION MOVEMENT AS A MEANS OF IDEOLOGICAL
AND POLITICAL EDUCATION OF GROWING GENERATION 1970S –1980S
(ON THE EXAMPLE OF PRECARPATHIA)**

The article studies the content, forms, methods and institutional bases of mass expedition movement development in the Ukrainian SSR. The diverse influence of tourism and regional studies activities on the formation of growing generation has been defined on the example of Precarpathia. On the one hand, expedition movement solved important ideological tasks, on the other hand, it had beneficial educational, recreational purposes, formed knowledge and skills for the research regional studies work, prevented the spread of anti-social phenomena, intensified interest in the past and present of the native land, consolidated healthy active way of life.

Key words: Soviet era, expedition movement, tourism and regional studies activities, Precarpathia, ideology.